

פרשת שמות

וירא ה' כי סר לראות (ג, ד)

"ויהי בימים הרבים ההם ויצא משה אל אחיו וירא בסבלותם", רש"י מביא בשם המדרש: "וירא בסבלותם - נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם".

אולם במדרשים מבואר יותר שמשה אף הטה שכמו לסבול, והיה נוטל מעליהם את משאם ומשתדל להשלים במקומם את המלאכה. לנוגשי פרעה הסביר משה שכוונתו לעשות עבודה משובחת יותר עבור המלך, שאם לא כן - לא היו מסכימים לו לסייע ליהודים (שמו"ר א, כז). ולפי המדרש כוונת הפסוק היא שמשה יצא מבית פרעה בכדי לסייע לאחיו, משום שלא יכל לראותם סובלים.

אלא שבהמשך הפרשה מוצאים אנו שמשה רבינו שימש כרועה צאנו של יתרו - חותנו. שם מתארת התורה (ג, ב-ה): "וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל. ויאמר אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה, מדוע לא יבער הסנה. וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה" וכו'. במדרש (שמו"ר ב, ו) מבואר: "ר"ש בן לקיש אמר הפך פניו והביט, שנאמר וירא ה' כי סר לראות, כיון שהביט בו הקב"ה אמר נאה זה לרעות את ישראל". ויש להבין, מה הועילה הבטתו של משה מרחוק ("הפך פניו והביט") בסנה, האם על ידי כך כבתה האש הבערת? ומדוע השכר על כך הוא "לרעות את ישראל"?

רבי אליהו חיים מייזל פסע בין בתי העיר לודז' היהודית, כשהוא עוסק באיסוף כסף לעניי לודז' שיוכלו לחמם את ביתם הקר בחורף הפולני. משהגיע הרב לביתו של גביר גדול הרחוק מחיי תורה ומצוות, נקש בדלת והמתין שהגביר יפתח, הגביר עמד בפת בחלוק בית קליל והזמין את הרב להיכנס לסלון שם בוערת האח ואז ישמע את דבריו.

אך רבי אליהו חיים אמר לו: טרם שאכנס רצוני שתקשיב לדברי. עניי רבים מצויים בעירנו, לרובם אין אפשרות להביא טרף לביתם. כאן החל הרב להפליג בתיאורי עניות מזעזעים על הקור השורר בביתם, ילדיהם שחלו מהקור, ועוד רבים מדקדוקי העניות שלהם.

כל הזמן הזה עמד הגביר בפתח כשהוא רועד מקור, שיניו נוקשות והוא מאזין מפאת הכבוד. לבסוף החליט להפסיק את הרב וביקש בתחנונים: "למען ה', ייכנס הרב לסלון ושם אשמע את סוף דבריו". הרב ניאות ונכנס פנימה, אך במקום להמשיך במשאו הארוך הגיע לתכלית דבריו וביקש כסף לצדקה.

הגביר חתם על המחאה מכובדת ביותר, הרבה מכפי שציפה הרב לקבל, ואז שאל: "יאמר לי הרב, מדוע לא יכולנו לדבר ליד התנור בניחותא וביישוב הדעת?"

שאל אותו רבי אליהו חיים מייזל: תאמר לי בכנות, לו הייתי נכנס ומבקש כסף בלי להתמהמה, הייתי מקבל כזה סכום גדול ונכבד? "לא", השיב הגביר. "ובכן, זה מה שרציתי לפעול, שתרגיש על בשרך את הקור השורר בביתם של הדלים ורק אז תתאמץ לעזור להם", סיים הרב.

זוהי למעשה התשובה לשאלה בה פתחנו, משה רבינו רצה לעזור ליהודים במצרים ולהקל מעליהם, ועשה זאת בחכמה רבה מבלי שירגישו בו נוגשי פרעה. אך כשלא היה באפשרותו לעזור, כמו הסנה שבער באש, סובב משה רבינו את ראשו והביט.

פרשת שמות

מה התכלית בזה? אמר משה בליבו: אם איני יכול לעזור בפועל, לכל הפחות אסתכל ואשתתף בלבי בצערו של הסנה. אף שאינו בשר ודם, דומם הוא ואינו מרגיש, מכל מקום רצוני לחוש בצערו.

זה מה שאמר המדרש: כיון שסר משה רבינו לראות - למרות שאינו יכול להועיל, אבל "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם" - אמר הקב"ה נאה זה לרעות את ישראל! כדי לעזור לשני לא צריכים תמיד עזרה ממשית, לפעמים די בחיוך קטן, או בלב דואב - ולו לרגע אחד - בצרת הזולת. וכל שכן אם מנחמים אותו, שהרי שנינו (בבא בתרא ט:): "והמפייסו בדברים - מתברך בי"א ברכות!"